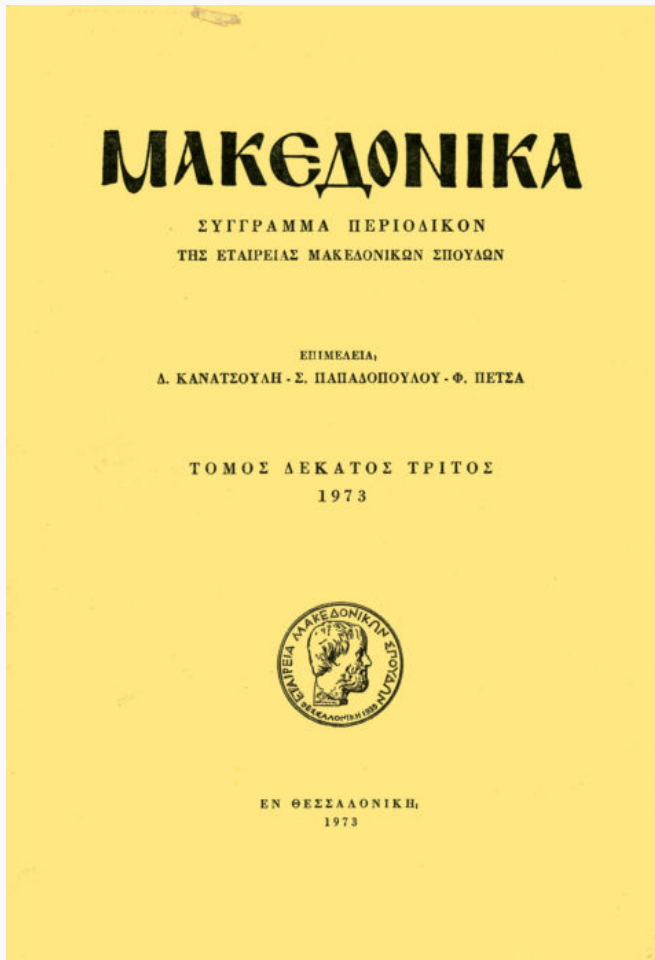

Μακεδονικά

Τόμ. 13, Αρ. 1 (1973)

Τραγικαί σελίδες της ιστορίας της Μακεδονίας κατά τον Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Εγκατάστασις ελέω Γερμανών βουλγαρικού στρατού εις την Κεντρικὴν Μακεδονίαν

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.906](https://doi.org/10.12681/makedonika.906)

Copyright © 2014, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1973). Τραγικαί σελίδες της ιστορίας της Μακεδονίας κατά τον Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Εγκατάστασις ελέω Γερμανών βουλγαρικού στρατού εις την Κεντρικὴν Μακεδονίαν. *Μακεδονικά*, 13(1), 316–324. <https://doi.org/10.12681/makedonika.906>

ΤΡΑΓΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΛΕΩ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ β' ἑξαμήνου τοῦ ἔτους 1943, ὅτε ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ κατοχῆς, συνέβαινον εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν γεγονότα δραματικά διὰ τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν (ἔκτασις μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ), τῶν ὁποίων ὁ γράφων ἔχει ἰδίαν ἀντίληψιν ὡς ἀναμιχθεὶς κατὰ τινα τρόπον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Πληροφορίας διὰ τὴν δραματικὴν πράγματι ἐκείνην ἐποχὴν ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου καὶ ἱστορουμένου ἐδῶ θέματος παρέχει ὁ ἀείμνηστος Ἄθαν. Χρυσοχόου, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Νομαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ χρονικογράφος τῶν διαδραματισθέντων γεγονότων τότε εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὴν περιγραφὴν τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἐξέδωκεν εἰς πέντε συνεχόμενα βιβλία ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1949 καὶ ἔξῃς, τὸ περιεχόμενον δὲ τῶν βιβλίων αὐτῶν περιέχει εἰδήσεις πολυτίμους διὰ τὴν συγγραφὴν ἐν καιρῷ τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ νικηφόρου καὶ ἐνδόξου διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἑλληνοαλβανικοῦ πολέμου, καὶ ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλαχοῦ, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Βορείου Ἑλλάδος ἐπιδοθεὶς εἰς ἀρχεδιακὰς ἐρεῦνας καὶ μελέτας τῶν γραπτῶν μνημείων τῆς τουρκοκρατίας. Τότε συνειργάσθη λαμπρῶς μετὰ φίλων καὶ συναδέλφων ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον, ἀλλὰ καὶ ἀνεμίχθη μετ' αὐτῶν εἰς θέματα ποῦ ἀποτελοῦν τίτλους τιμῆς ἐθνικοῦς καὶ ἐπιστημονικοῦς. Περὶ αὐτῶν ἔγραψαν ἄλλοι, διότι ἅπαντες αὐτοὶ οἱ φίλοι καὶ συνεργάται, ὑπῆρξαν ἄνδρες σεμνοὶ καὶ υπερήφανοι καὶ ἔπραξαν τὸ καθήκον τῶν χωρὶς νὰ θριαμβολοῦν καὶ νὰ υπεραίρωνται.

Κατὰ μίαν ἐκ τῶν θλιβερῶν ἡμερῶν τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ ἐνῶ ἡσυχολοῦμην εἰς τὸ γραφεῖον μου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Βορείου Ἑλλάδος, συνεργαζόμενος μετὰ τουρκομαθῶν μεταφραστῶν εἰς τὴν μελέτην σπουδαίων ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατίας δημοσιευθέντων ἀργότερον, εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μου κατασυγκινημένος ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Β. Ἑλλάδος ἀείμνηστος Μιχαὴλ Ἀλμείδα καὶ μετ' ἐπιληροφόρησεν ὅτι κατὰ συγκεντρωθείας εἰδήσεις πρόκειται οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς δορυφόρους τῶν Βουλγάρων, τοὺς ἐγκατασταθέντας ἐλέφ αὐτῶν εἰς τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος Ἑλλάδα, νὰ καταλάβουν ὡς τοποτηρηταὶ τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν.

Τὴν θλιβεράν αὐτὴν εἶδον, ὡς ἐπληροφορήθην ἀργότερον, μᾶς ἀνεκοίνωσεν φίλος Αὐστριακὸς ἀξιωματικὸς ὑπηρετῶν εἰς τὸ προάστειον τῆς Θεσσαλονίκης Πανόραμα, ἐνθα ἤδρευεν τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον. Ὁ ὑπολοχαγὸς αὐτός, υἱὸς ἀρχαιολόγου μὲ μητέρα ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐμίσει θανασίμως τοὺς Γερμανοὺς διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους.

Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ τοῦ ἑξῆς: Περί τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ἰουνίου 1943, εἰς τὸ ἀνωτέρω στρατηγεῖον συνεκροτήθη ἑκτακτον συμβούλιον ὅλων τῶν στρατιωτικῶν γερμανικῶν παραγόντων τῆς Μακεδονίας καὶ συνεζητήθησαν θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνεδριάσεως τοῦ συμβουλίου, ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Σόφιαν ὁ Dr. Merten, πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς σύμβουλος παρὰ τῷ στρατιωτικῷ διοικητῇ Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου συνταγματάρχου Μίτκωφ, συνδέσμου τοῦ βουλγαρικοῦ στρατηγεῖου μετὰ τῶν Γερμανῶν, ἵνα συζητήσουν μετὰ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Τὸ θέμα τῆς συζητήσεως ἦτο ὑποπτον καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐγκυμονοῦσε κινδύνους, δι' ὃ καὶ ἐνήμερώθησαν ὅλοι οἱ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἑλληνικοὶ παράγοντες διὰ νὰ εὐρίσκωνται ἐν ἐπιφυλακῇ. Δυστυχῶς ἡ πληροφορία ἦτο ἀληθής, διότι τὴν 4ην Ἰουλίου ἐπέστρεψεν ἐκ Σόφιας — πιθανῶς δὲ διήλθε καὶ ἐκ Βελιγραδίου, ὅπου ἤδρευεν ἡ διοίκησις τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης (στρατηγὸς von List) — ὁ Dr. Merten, ὅστις καὶ ἐκάλεσε τὴν ἐσπέραν τῆς 4ης Ἰουλίου καὶ περὶ ὧραν 10 μ.μ. τὸν ἀναπληροῦντα τὸν Ἑλληνα Γενικὸν Διοικητὴν Βασίλειον Σιμωνίδην, ὅστις εὐρίσκετο εἰς Ἀθήνας, Γενικὸν Γραμματέα Χρήστον Τέντζον εἰς ἐπείγουσαν συνάντησιν. Πράγματι ἡ συνάντησις ἐγένετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τέντζου, τὸ δὲ συνταχθὲν πρακτικὸν τῆς ἱστορικῆς καὶ δραματικῆς ταύτης συναντήσεως παραθέτω κατωτέρω αὐτοῦσιον, ἵνα λάβουν γνῶσιν οἱ Ἕλληνες ἅπαντες καὶ ἰδίως οἱ Μακεδόνες. Τὸ εἰς χεῖρας μου μοναδικὸν ἀντίγραφον, μοὶ ἐνεχείρισε τότε ὁ ἀείμνηστος Χρῆστος Τέντζος, δικηγόρος ἐκ τῆς περιοχῆς Σερρῶν, φίλος καὶ συνεργάτης κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκείνην περίοδον, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως τὸ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα, ὡς ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας, ὅταν ἐπιστῇ ὁ χρόνος. Εἶναι δακτυλογραφημένον ἀντίγραφον καὶ τὸ ἀνεκάλυψα εἰς τὸ προσωπικόν μου ἀρχεῖον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, διότι ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ θεώρουν πρὸς μεγάλην μου λύπην ὡς ἀπωλεσθέν. Ἰδοὺ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο πρακτικόν:

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Ν

Συνομιλίας τοῦ Δρος Μέρτεν, Οἰκονομικοῦ καὶ Πολιτικοῦ Συμβούλου τῆς Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, καὶ τοῦ κ. Χρ. Τέντζου Γεν. Γραμματέως Γ.Δ.Μ., ὡς ἀναπληρωτοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀπουσιά-

ζοντος Ὑπουργοῦ-Γεν. Διοικητοῦ κ. Βασιλείου Σιμωνίδη, λαβούσης χώραν τὴν νότια τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ἰουλίου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Χ. Τέντζου.

Περὶ ὥραν 10ην μ.μ. τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ἰουλίου 1943 ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ ἔτους περίπου Οἰκονομικὸς καὶ Πολιτικὸς Σύμβουλος τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου Δρ. Μέρτεν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ διερμηνέως του κ. Μάϊσνερ, παρόντων καὶ τῶν γερμανομαθῶν ἡμετέρων ὑπαλλήλων κ.κ. 1) Δημ. Πάνου, Διευθυντοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ Οἰκονομοῦ Συμβούλου παρὰ τῇ Γ.Δ.Μ. καὶ 2) Μιχαήλ Ἀλμείδα, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Γ.Δ.Μ., μετέσκηφθ' ἐκτάκτως καὶ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἐν τῇ ὁδῷ Βασιλέως Πέτρου ἀριθ. 66 οἰκίαν μου (5ος ὁροφος) καὶ διερμηνευόντων ἐκ περιτροπῆς τῶν δύο ὡς ἂνω ὑπαλλήλων γνωρίζοντων τὴν Γερμανικὴν ἄριστα καὶ τοῦ ἀνωτέρου ἐπισήμου διερμηνέως τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου κ. Μάϊσνερ, ἀνεκοίνωσε εἰς ἐμέ, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς ἀναπληρωτοῦ τοῦ ἀπουσιάζοντος ἀπὸ ἐβδομάδος εἰς Ἀθήνας Ὑπουργοῦ Γεν. Διοικητοῦ Μακεδονίας κ. Βασ. Σιμωνίδου τὰ ἑξῆς:

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἐπειδὴ ἀπουσιάζει ὁ κ. Σιμωνίδης ἔρχομαι πρὸς σᾶς κ. Τέντζο, ὡς ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Γεν. Διοίκησει Μακεδονίας, νὰ ἀνακοινώσω τὰ ἑξῆς:

Διὰ λόγους στρατιωτικὸνς ἡ Γερμανία ἀπεφάσισε:

"Ὅπως ὁλόκληρος ἡ Γερμανοκρατουμένη περιοχή τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι ἡ περιφέρεια τῆς Γεν. Διοικήσεως Μακεδονίας μετὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς οὐδετέρας Ζώνης τοῦ Ἑβρου, λόγω τῆς ἰδιαζούσης στρατιωτικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ αὕτη ἔχει διὰ τὴν Γερμανίαν, ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τεθῇ ὑπὸ Γερμανικὴν πολιτικὴν Διοίκησιν (Γερμανικὴ Διοικητικὴ Ἐπαρχία) καὶ Διοικητὴς τῆς περιφερείας ταύτης διωρισθῇ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἀπόφασις τῆς Γερ. Κυβερνήσεως μετὰ καταπλήσει καὶ μετ' ἐδρίσκει τελείως ἀπαράσκευον. Καὶ ἡ Γερμανοκρατουμένη Μακεδονία μετὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Θρακικῆς περιοχῆς τοῦ Ἑβρου εἶναι Ἐπαρχία Ἑλληνικά. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις Ἀθηνῶν ἔχει λάβει γνώσιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως;

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀνεκοινώθησαν ἀπλῶς ταῦτα, καὶ ὅσα κατωτέρω θὰ εἴπω, ἀρμοδίως ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 5ην μ.μ. ὥραν (τῆς 4-7-43).

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Ποίον εἶδους καὶ μορφῆς Διοικητικὴ ἀπόφασις γίνεται; Ἀποξενοῦται λοιπὸν τελείως ἡ Ἑλλὰς τῶν βορείων τούτων ἐπαρχιῶν τῆς καὶ τί πρόκειται νὰ γίνη μετ' τὴν Γεν. Διοίκησιν μας καὶ τὰς Ἑλλήν. Ἀρχὰς καὶ Ὑπηρεσίας ἐν γένει καὶ μετὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς Νόμους;

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Οὐδεμίαν σχέσιν τοῦ λοιποῦ διοικητικῆν θὰ ἔχουν αἱ Ἀ-

θῆναι μὲ τὰς ὡς ἄνω Ἐπαρχίας. Ἡ Γεν. Διοικήσεις, αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ Ὑπηρεσίαι, ἅπασαι μετὰ τῶν ὑπαλλήλων των θὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των ἐν πλήρει λειτουργίᾳ. Ὁ κ. Γεν. Διοικητὴς θὰ παραμείνῃ ὡς Σύμβουλος τῆς Νέας Ἡμετέρας Διοικήσεως. Οἱ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντες ἐνταῦθα Ἑλληνικοὶ νόμοι καὶ διατάξεις θὰ ἐξακολουθήσουν ἰσχύοντες. Νέοι Ἑλληνικοὶ Νόμοι δὲν θὰ ἰσχύουν, εἰμὴ ἐὰν συμφωνοῦν μὲ τὰς ἀπόψεις τῆς Νέας Διοικήσεως. Οἱ οἰκονομικοὶ ὅμως καὶ Δημοσιονομικοὶ Νόμοι τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἰσχύουν καὶ ἐδῶ καὶ οἱ φόροι θὰ εἰσάγονται εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου μετὰ παρακράτησιν ἐνταῦθα τῶν ποσῶν, ἅτινα θὰ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν διοίκησιν.

Χρ. Τέντζος: Μήπως καὶ ἔως σήμερον κατ' οὐσίαν δὲν συνέβαινε σχεδὸν τὸ αὐτό, Δρ. Μέρτεν; Κατὰ τὰς ὑφισταμένας διαταγὰς τῆς Γερμανικῆς Στρατ. Διοικήσεως Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου, ὡς γνωστόν, οὐδεὶς νόμος καὶ οὐδεμία διαταγὴ ἐξ Ἀθηνῶν, ἀκόμη καὶ οἰκονομικῆς καὶ φορολογικῆς φύσεως, ἐφηρμόζοντο ἐδῶ παρ' ἡμῶν ἐὰν προηγουμένως δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν Στρατ. Διοίκησιν καί, μόνον ἐὰν ἐντὸς 24 ὥρῶν δὲν διευτυπύτο ἀντίθετος θέλησις αὐτῆς, ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογὴν. Ποία λοιπὸν ἡ ἀνάγκη τῆς οὐσιώδους ταύτης μεταβολῆς, ἥτοι τῆς τελείας ἀποξενώσεως τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικὸν Κράτος;

Δρ. Μέρτεν: Εἶναι ἀλήθεια ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπατε. Ἀλλ' ἐκρίθη διὰ στρατιωτικῶν λόγους ἀναγκαία καὶ ἐπιβεβλημένη ἡ μεταβολὴ αὕτη. Πάντως δὲν πρόκειται νὰ διατρέξῃ κανένα κίνδυνον ἡ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὰς Ἐπαρχίας ταύτας. Λόγοι συντονισμοῦ καὶ ἐνότητος τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς Διοικήσεως πρὸς ὠφελιμωτέραν διεξαγωγὴν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐπέβαλον τοῦτο.

Χρ. Τέντζος: Βεβαίως δὲν δύναται ἡ Κυβέρνησις καὶ πολλὴ ὀλιγωτέρον ἐγὼ ν' ἀποτρέψωμεν τὸ κακὸν τοῦτο ἀφοῦ πρόκειται περὶ εἰλημμένων καὶ ἐσχεδιασμένων ἀποφάσεων. Ἡ δὴλωσίς σας ὅτι ἡ ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος δὲν διατρέχει νέον κίνδυνον, ὡς ἐκεῖνος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ μᾶς ἱκανοποιεῖ, διότι δεικνύει ὅτι ἡ μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ Γερμανία δὲν σκέπτεται κακὸν τι διὰ τὴν μικρὰν καὶ ἀνίσχυρον Ἑλλάδα. Ἀφοῦ δ' οὕτως ἔρχονται τὰ πράγματα, ἀποτελεῖ παρήγορον σημεῖον δι' ἡμᾶς ὅτι ἡ νέα Διοίκησις ἀνατίθεται εἰς Ὑμᾶς, Δρ. Μέρτεν, οὕτως ἀπὸ ἔτους ἐπανελημμένων ἐξετιμῆσαμεν τὰς καλὰς διαθέσεις ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τὰ προσόντα τὰ ἠθικά καὶ διοικητικὰ μὲ τὰ ὁποῖα εἴσθε προικισμένος μᾶς ἐγγυνῶνται μίαν δικαίαν καὶ ἀμερόληπτον διοίκησιν. (Καὶ προσέθεσεν). Καὶ τὸ δηλητήριον τοῦ θανάτου ἀκόμη διδόμενον ἀπὸ φιλικῆς χεῖρας καθίσταται ὀλιγωτέρον ὁδυνηρόν.

Διεξάγεται ἐν συνεχείᾳ συζήτησις μεταξὺ Χρ. Τέντζου Δ. Πάνου καὶ Μιχαήλ Ἀλμείδα ἀφ' ἑνός, ὑποστηριζόντων τὰς Ἑλληνικὰς ἀπόψεις, καὶ ἀφ' ἑτέρου Δρ. Μέρτεν.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἐχω ἐντολὴν νὰ σᾶς ἀνακοινώσω ὅτι, ἐν συνεχείᾳ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τούτων, παρῆσθῃ ἀνάγκη νὰ καλέσωμεν πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ μίαν μεραρχίαν Βουλγαρικῆς Στρατοῦ, ὅστις θὰ ἐγκατασταθῇ εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολικῶς τοῦ Ἀξιοῦ Ποταμοῦ περιοχὴν τῆς Γερμανοκρατορμένης Μακεδονίας, ἥτοι τοὺς Νομοὺς Κιλκίς, Στρεμμόνος καὶ Χαλκιδικῆς, πλὴν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, μὲ μικρὰν ἀκτίνα ἐνδοχώρας μὴ καθορισθεῖσαν ὁμῶς ἀκόμῃ ἐπακριβῶς.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Τὸ δεύτερον τοῦτο τῆς ἀποφάσεως ὑμῶν, ἐφ' ὅσον ἀναμφισβητήτως ἡ Γερμανία διεξάγει ἕναν πόλεμον ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τοῦ οὐοίου ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον αὐτῆς καὶ συνεπῶς δικαιοῦται νὰ χρησιμοποιοῦσῃ καὶ τὸν ἰδικόν της καὶ τοὺς στρατοὺς τῶν συμμάχων της ὅπως θέλει, τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον τῆς ἀνακοινώσεως Ὑμῶν θὰ εἴρετε, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ μᾶς ἐνδιαφέρει οὔτε δὲ καὶ κανὲν δικαίωμα διαμαρτυρίας θὰ μᾶς ἐδίδε, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλον στρατοῦ καὶ ὄχι Βουλγαρικῆς τοιοῦτον. Γνωρίζετε πολὺ καλά, Δ ρ. Μέρτεν, καὶ τὸ γνωρίζει καὶ ἡ Κυβέρνησίς σας ποῖον χάος μέγα χωρίζει τοὺς δύο λαοὺς, τοὺς Ἑλλήνας καὶ τοὺς Βουλγάρους. Δυστυχῶς, διὰ τοὺς γνωστοὺς ἱστορικοὺς λόγους, οἱ δύο λαοὶ ἀπὸ αἰῶνων ὑποβλέπονται ἀμοιβαίως καὶ μῖσος φυλετικὸν τοὺς χωρίζει. Εἴθε εἰς τὸ μέλλον νὰ θεραπευθῇ τοῦτο καὶ νὰ κατορθωθῇ ἡ καλὴ γειτονικὴ συμβίωσις τῶν δύο λαῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μάλιστα ὅταν ἔχομεν ἐπ' ὄψιν τὰ πρόσφατα λυπηρότατα γεγονότα τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐπ' αὐτῶν καὶ τὴν διαπιστωθεῖσαν —ὡς καλῶς γνωρίζετε— συμπεριφορὰν τούτων πρὸς τοὺς Ἑλλήνας τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων, νομίζομεν ὅτι ἡ νέα αὕτη παραχώρησις πρὸς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τῆς εἰσόδου τῶν στρατευμάτων της εἰς νέας Ἑλληνικὰς περιοχάς, μέλλει νὰ δημιουργήσῃ τεράστια προβλήματα πολιτικά καὶ περιπλοκάς ἀνεπιθυμήτους καὶ μὲ σοβαρωτάτας συνεπειάς καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν.

Ἐὰν διὰ τὴν διοικητικὴν ἀπόσπασιν τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἐξέφρασα ἀπλῶς ἐκκληξιν καὶ λύτην, διὰ τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον ἔχω καθήκον ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ νὰ διαμαρτυρηθῶ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας καὶ νὰ ἐπιστήσω τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἀνυπολόγιστων συνεπειῶν καὶ καταστροφῶν, αἵτινες θὰ ἐπακολουθήσουν εἰς βάρος τοῦ λαοῦ τούτου ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, οἵτινες θὰ δημιουργήσουν, κατὰ τὴν συνήθειάν των, παντοίας προστριβὰς καὶ ἀφορμὰς καὶ γεγονότα, ἵνα καὶ οἱ ἴδιοι ἀρυσθῶσιν ὠφελήματα πολιτικά, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς τοὺς Γερμανοὺς παρασύρουν εἰς πράξεις ἐναντίον τοῦ λαοῦ τούτου. Διότι δυστυχῶς θὰ εὐρίσκεσθε πάντοτε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δικαιολογῆτε τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ ἐπιροίπτετε τὴν εὐθύνην τῶν οὕτω δημιουργηθησομένων γεγονότων εἰς βάρος τοῦ λαοῦ μας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπως καὶ εἰς τὸ πρῶτον θέμα, ἔλαβον μέρος ζωηρῶς μὲ ἴδια ἕκαστος ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ἀτόφων ἀπ' εὐθείας εἰς

γερμανικὴν γλῶσσαν πρὸς τὸν Δρ. Μέρτεν καὶ οἱ παριστάμενοι διερμηνεύοντες τὰς ἀπόφεις μὲν κ.κ. Δ. Πάνον καὶ Μ. Ἀλμείδα, ὥστε ἡ συζήτησις νὰ παραταθῇ ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν μόνον διὰ τὸ θέμα τοῦτο.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Μὴ ἀνησυχῆτε, κύριοί μου. Σὰς ἐννοῶ πολὺ καλὰ, ἀλλὰ δὲν πρόκειται οὔτε περὶ νέας παραχωρήσεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ περὶ ἐπεκτάσεως τῆς Στρατιωτικῆς Κατοχῆς ὑπὸ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Πρόκειται ἀπλῶς περὶ χρησιμοποίησεως καὶ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ δι' ἐνδεχομένας στρατιωτικὰς ἀνάγκας πρὸς τὰς περιοχὰς ταύτας. Ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν θ' ἀναμιχθῇ εἰς τίποτε ἀπολύτως, οὔτε θὰ ἀσκήσῃ καθήκοντα κατοχῆς, ἅτινα ἐδῶ ἀνήκουν μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Γερμανικὸν Στρατόν. Ὁ λαὸς καὶ ἡ περιοχὴ θὰ τελῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐμοῦ, τῆς Γερμανικῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ χωροφυλακὴ θὰ ἀποσυνθῇ ἐκ τῶν περιοχῶν τούτων καὶ θὰ ἀντικατασταθῇ εἰς τὰ καθήκοντά της ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Ἀστυνομίας. Ἐγγινῶμαι ἐγὼ δι' ὅλα αὐτά. Τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας—Ἑλλάδος παραμένουν εἰς τὸν Στρυμόνα ὡς καὶ σήμερον. Εἰς οὐδένα πολίτην Βούλγαρον θὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ἐδῶ ἄνευ ἀδείας, ὡς καὶ σήμερον γίνεται.

Χ ρ. Τ έ ν τ ι ο ς: Τί θ' ἀπογίνουν, ἐκτὸς τοῦ γηγενοῦς λαοῦ οἱ δυστυχεῖς πρόσφυγες, οἵτινες ἐκδιωχθέντες ἢ φεύγοντες ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ὑπάρχοντες ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας; Οἱ Βούλγαροι, εἴτε μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν εὐρίσκονται, εἴτε ἰδιωτὰ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ στρατιώτου, θ' ἀκολουθήσουν τὸν στρατόν των καὶ θὰ ἀνεύρουν τοὺς ἐκεῖθεν φυγόντας πρὸς ἐδῶ καὶ ἐπειδὴ ἰδίως οἱ γηγενεῖς Μακεδόνες ἔχουν δυστυχῶς προηγουμένα ἕκαστος μὲ ἓνα Βούλγαρον τοῦλάχιστον θὰ τεθοῦν εἰς ἀπὴν ὑπομονήν, ἴσως δὲ καὶ ἔντεχνον ἐξόντωνσιν σιγὰ-σιγὰ. Τί θὰ γίνῃ μὲ αὐτούς; Καὶ ποῖος θὰ ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν αὐτὸν τρομοκρατημένον οὕτω νὰ κατέλθῃ ὁμαδικῶς πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ ποῦ θὰ στεγασθοῦν καὶ ποῦ καὶ πῶς θὰ συντηρηθοῦν τότε; Βλέπετε ποῖα τεράστια ζητήματα γεννῶνται, Δρ. Μέρτεν.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Οὐδεὶς λόγος ἀνησυχίας περὶ πάντων τούτων. Θὰ ἐκδοθῶσιν ἀνάλογοι ἀνστηραὶ διαταγαὶ—ἄρκει αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ Ὑπηρεσίαι καὶ ὁ λαὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ὅλοι θὰ μείνουν εἰς τὰς θέσεις των, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον καὶ ἡμῶν τῶν Γερμανῶν καὶ ὅμων τῶν Ἑλλήνων.

Χ ρ. Τ έ ν τ ι ο ς: Παρ' ὅλα ταῦτα φοβούμεθα ὅτι τὴν ἀσφάλειαν θὰ ἔχουν οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ὅσῃν θὰ εἶχον περὶ τὸ 1870 οἱ Γερμανικοὶ πληθυσμοὶ εἰς τὰς Γερμανικὰς Ἐπαρχίας Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης ἐὰν ἡμεῖς—υποτεθείσθω—εἴχομεν νικήσει τὴν Γερμανίαν καὶ εἴχομεν καλέσει ἐκεῖ τοὺς Γάλλους. Πάντως βασιζόμεθα εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν Γερμανικὴν δικαιοσύνην καὶ εὐθύτητα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς προσωπικῶς, Δρ. Μέρτεν, καὶ λαμβάνομεν ὑπὸ σημείωσιν τὰς διαβεβαιώσεις σας. Ἐχω καθήκον ὅμως νὰ σᾶς εἴπω πάντα ταῦτα καὶ προεῖπω ὅσα θὰ γίνωνται ἀσφαλῶς. Πράξατε ὡς ὑμεῖς διατάσσετε.

Τελωντων ἔχω δύο τινά ἀκόμη νά προσθέσω.

1) "Οτι ὑμᾶς, κ. Μέρτεν, γνωρίζομεν καλῶς καὶ ἐξετιμήσαμεν ἀπὸ ἔτους, ὡς δίκαιον καὶ μὲ μεγάλα αἰσθήματα καὶ ἐπιτρέψατέ μου νά σᾶς εἶπω ὅτι σᾶς ἔκρινα ἐνὸς τοῦλάχιστον ἄξιον καλντέρας τύχης. Διότι ἡ ἀξία σας καὶ αἱ καλάι ἀσφαλῶς προστάθειαι σας θὰ πνιγοῦν εἰς τὴν ροὴν τῶν γεγονότων, ὡς τὰ ἐξέθεσα ἀνωτέρω, καὶ φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἀποτόχητε καὶ τὸ ὄνομά σας θὰ συνδεθῇ μὲ μίαν μελανὴν σελίδα τῆς ἱστορίας. Εὔχομαι ὀλοφύχως ἵνα ὁ Θεὸς μὲ διαψεύσῃ καὶ 2) τὴν ἡμέραν τῆς εἰσόδου τῶν Βουλγαρικῶν Στρατευμάτων εἰς τὰς νέας περιοχάς μας, ὅλα τὰ δημόσια Γραφεῖα καὶ αἱ Ἀρχαὶ ἀπάσης τῆς Μακεδονίας θὰ ἀπόσχον τῶν ἐργασιῶν των εἰς ἐνδειξιν ἐθνικοῦ πένθους καὶ σιωπηρᾶς διαμαρτυρίας. Σεῖς οἱ Γερμανοὶ εἴσθε μεγάλοι πατριῶται καὶ μᾶς καταλαβαίνετε. Θὰ σᾶς παρακαλέσω νά μὴ θεωρήσητε τὸ τοιοῦτον ὡς σαμποτάζ καὶ στρεφόμενον κατὰ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς.

Δ ρ. Μ έ ρ τ ε ν: Ἀδειαν πρὸς τοῦτο δὲν μπορῶ νά σᾶς δώσω. Ἄν τὸ κάμετε ὅμως, ἀλλὰ ἀθορόβως, δὲν θὰ δώσω ἄλλην σημασίαν εἰς τοῦτο.

Κύριε Τέντζο, βοηθήστε με, ἅς μὲ βοηθήσουν αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ οἱ ἐπάλληλοι, καὶ ὅλα ὁ Θεὸς θὰ τὰ κάνῃ καλά.

Χ ρ. Τ έ ν τ ζ ο ς: Τὸ εὔχομαι ὀλοφύχως.

Ὅτῳ ἔληξεν ἡ δραματικὴ καὶ ἱστορικὴ αὐτῇ συνομιλία καὶ βεβαιοῦται ἡ ἀκρίβεια τῶν λεχθέντων διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν τριῶν: 1) Χρ. Τέντζον, 2) Δ. Πάνον, 3) Μ. Ἀλμείδα.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 5ῃ Ἰουλίου 1943

Χρῆστος Τέντζος

Δημήτριος Πάνον

Μιχαήλ Ἀλμείδα

Τὸ πρακτικὸν τοῦτο διὰ πρώτην φορὰν δημοσιεύεται ὀλόκληρον ἐνταῦθα. Μέρος ὅμως τοῦ περιεχομένου καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐδημοσίευσεν ὁ Χρυσόχοου, ὡς ἀνωτέρω διέλαβον.

Ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἐπιζώντας καὶ εὐρισκομένους τότε εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν ἐπομένην τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου ὁ ἀείμνηστος Χρ. Τέντζος ἐπεσκέφθη τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης ἀείμνηστον Γεννάδιον, πρόεδρον τοῦ ἐκλεγέντος τότε ἐθνικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ ἐκλεκτοὺς πολίτας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐκπροσώπους τῶν ἀρχῶν, οἵτινες συνέταξαν ψήφισμα ἐντόνου διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἐπιχειρουμένην ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατοχῆς, ἔστω καὶ προσωρινῇ, διάσπασιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων, ἐπιτευχθείσης διὰ μαρτυρίων, αἵματηρῶν θυσιῶν, καὶ πολιετῶν ἀγώνων, ἀνέθετον δὲ εἰς τὸν μητροπολίτην Γεννάδιον τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ψηφίσματος εἰς τὸν Γερμανὸν στρατηγόν, στρατιωτικὸν δι-οι-

κητὴν Θεσσαλονίκης-Αἰγαίου διὰ τὴν ἀνακοινώσῃ τοῦτο εἰς τὸ Γ' Ράιχ εἰς Βερολίνον. Παρόμοια ψηφίσματα ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ πολλῶν ἄλλων ὁργανώσεων τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ σημαίνοντες Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας εὐρισκόμενοι εἰς Ἀθήνας, ὁ Κεραμόπουλλος, ὁ Σβῶλος, ὁ Δίγκας, ὁ Λεβαντής, ὁ Κύρκος, ὁ Μπακάλμπασης, ὁ Θεολογίτης καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις εὐρισκομένων, ὁ Σοφούλης, ὁ Καφαντάρης, ὁ Παπανδρέου, ὁ Ράλλης, ὁ Μυλωνᾶς, ὁ Γοναῖς, ὁ Σοφιανόπουλος ἀπηύθυναν τὴν 7ην Ἰουλίου 1943 ἀνάλογον ἐπιστολὴν εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, ἵνα ἐπιδώσῃ ταύτην ἀρμοδίως.

Ἐν τούτοις τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πρωτοκόλλῳ διαλαμβανόμενα ἐξετελέσθησαν, οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἐμεσολάβησαν τὰ γνωστὰ γεγονότα, ἕως οὔτου ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ οἱ εἰσβολεῖς μετὰ τῶν δορυφόρων τῶν ἐξεκένωσαν τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη ἀφήσαντες ἀναμνήσεις θλιβεράς, ἐξαφανίσαντες χιλιάδας Ἑλλήνων πατριωτῶν καὶ ἐπενεγκόντες μεγάλας ὀλικὰς καταστροφὰς εἰς τὴν υπερήφανον καὶ γενναίαν Ἑλλάδα, ἣ ὁποία οὐδενὸς ἐπεβουλεύθη τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἡμύνθη, ὅπως ἔπραξε πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς πατρικῆς γῆς, καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ἔθνικῆς ὑπερηφανείας τῶν τέκνων τῆς.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗΣ

R É S U M É

J e a n V a s d r a v e l l i s, Pages tragiques de l'histoire de la Macédoine pendant la IIème Guerre Mondiale. Installation de l'armée bulgare en Macédoine Centrale par suite d'une décision prise par les Allemands.

L'auteur publie un document inédit se rapportant à une rencontre historique qui eut lieu à Thessalonique pendant la période de l'occupation allemande.

Ce texte fournit des informations historiques très importantes sur la Macédoine, la liberté de laquelle fut alors provisoirement menacée du fait de l'intervention à son administration des Bulgares, par suite d'une décision prise par les Allemands. Les Bulgares envahirent la Macédoine Orientale et la Thrace et se comportèrent brutalement envers les Grecs, qui furent les vainqueurs au front d'Albanie.

Le dialogue publié et qui fut échangé entre le commandant allemand Dr. Merten et l'administration grecque, contient des éléments qui font l'honneur de l'histoire de la Grèce en jettent aussi de la lumière sur une période importante de l'histoire de la Macédoine.